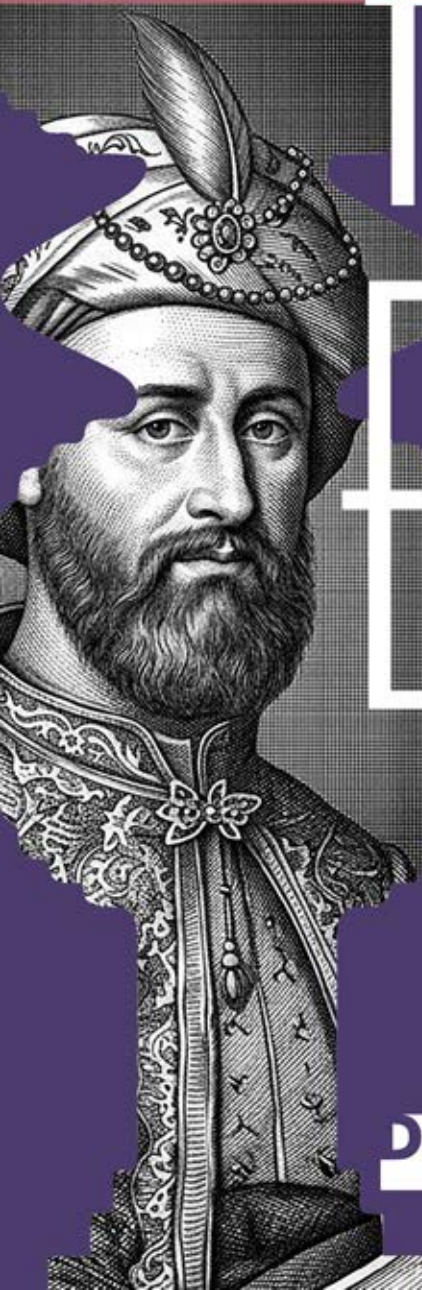

*Harun
El Reşid*

REŞAD EKREM KOÇU

Reşad Ekrem Koçu, 1905 yılında İstanbul’da doğdu. Babası Ekrem Reşad Bey (1877-1933), İstanbul Şehremaneti muhasebecilerinden Abdullah Reşad Bey ile Osman Paşa kızı Melek Hanım’ın oğluydu.

1921’de Bursa Lisesi’ni bitiren Koçu, 1931’de İstanbul Dârülfünunu Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nden mezun oldu. Burada yaşamı ve eserleri üzerinde önemli etkiye sahip olan Ahmed Refik Altınay’ın önce öğrenciliğinde sonra da asistanlığında bulundu.

1933’te meşhur “Üniversite Reformu” birçok öğretim üyesiyle birlikte Altınay’ı da tasfiye edince hocasıyla birlikte üniversiteden ayrıldı. Emekliliğine kadar Kuleli Askeri, Pertevniyal ve Vefa liselerinde tarih öğretmenliği yaptı. 6 Temmuz 1975’te İstanbul’da öldü.

Reşad Ekrem Koçu birçok kitap ve henüz kapsamlı bir dökümü dahi çıkarılmamış olan yüzlerce makale yazdı. Bunlar arasında hemen akla gelenler *Kızlarağasının Piçi* (1933), *Hatice Sultan ve Ressam Melling* (1934), *Eski İstanbul’da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri* (1947), *Tarihimizde Garip Vakalar* (1952), *Osmanlı Padişahları* (1960), *Erkek Kızlar* (1962), *Dağ Padişahları* (1962), *Esircibaşı* (1962), *Forsa Halil* (1962), *Yeniçeriler* (1964), *Osmanlı Tarihinin Panoraması* (1964), *Fatih Sultan Mehmed* (1965), *Patrona Halil* (1967) ve *Kabakçı Mustafa’dır* (1968). Ayrıca son derece özgün bir çalışma olan *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*’nün de yazarıdır.

Bütün bu eserlerin yanı sıra, Koçu genellikle, büyük bir yayıncılık ve yazarlık macerası olarak anılan *İstanbul Ansiklopedisi*’yle özdeşleştirilir. Büyük kısmını bizzat ve bazen de takma isimler alarak yazdığı, resimlediği, kaynak bulduğu bu başeserini bitirmesi maalesef mümkün olmamış, ansiklopedi “g” harfinin ortalarında maddi yetersizlikler nedeniyle durmuştur.

Koçu’nun Türk tarih yazımındaki yeri çok önemlidir. “Tarihi sevdiren adam” olarak anılan hocası Ahmed Refik Altınay’ın yolundan gitti, o yolu genişletti, olağanüstü ayrıntıları yakalayan dikkat ve titizliğiyle büyük bir “hikâye etme” başarısı elde etti.

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri
Kösem Sultan
Tarihimizde Kahramanlar
Topkapı Sarayı
Fatih Sultan Mehmed
Aşk Yolunda İstanbul'da Neler Olmuş
Osmanlı Padişahları
Yeniçeriler
Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü
Hatice Sultan ile Ressam Melling
Tarihimizde Garip Vakalar
İstanbul Tulumbacıları
Cevahirli Hanımsultan
Tarihte İstanbul Esnafı
Kızlarağasının Piçisi

Patrona Halil
Erkek Kızlar
Âşık ve Şair Padişahlar
Kabakçı Mustafa
Dağ Padişahları
Esircibaşı
Forsa Halil
Haydut Aşkları
Haşmetli Yosmalar / Osmanlı Tarihinde Yasaklar
Ahmed Rasim - Ahmed Refik
Türk Zaferleri
Kafes Arkası Günahkârları
Galata Canavarı Bıçakçı Petri
Mimar Sinan: Hayatı ve Eserleri

HARUN EL REŞİD

Yazan: Reşad Ekrem Koçu

Yayına hazırlayan: Hülya Balcı

Yayın hakları: © 2026 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Harun El Reşid, *Tercüman* gazetesinde 6 Eylül 1968 Cuma tarihinden itibaren 106 bölüm halinde tefrika edilmiştir.

1. baskı / Ekim 2026 / ISBN 978-625-8593-78-5

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Sayfa uygulama: Taylan Polat

Baskı: Ayhan Matbaa Basım San. Tic. Ltd. Şti.

Mahmutbey Mah. 2622 Sok. No: 6/41

Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 445 32 38 / Faks (212) 445 05 63

Sertifika no: 44870

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Harun El Reşid

Reşad Ekrem Koçu

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

**Bir altın çağ hükümdarının
göz kamaştıran hayatı
üstat REŞAT EKREM KOÇU'nun
kaleminden dile geliyor**

HARUN EL-REŞİD

Yirmi üç yaşında iken halife oldu. Horasan'dan Atlas Okyanusu'na kadar uzanmış ülkelerde bir cihan imparatoru olarak yirmi dört sene hüküm sürdü ve yine genç iken, kırk yedi yaşında dârü'l-bekaya gitti.

Cenabı Hakk'ın lütfu ve ihsanı, güzel insan olarak doğmuştu, Seyyide Zübeyde adında güzellikte eşsiz, ahlakça misli bulunmaz asil bir kadın da zevcesi oldu. Bir eli altın, bir eli mücevher yığınları içinde, sonsuz bir serveti ihtişamla dağıtarak ve geçtiği yerde murassa ve müşaşa bir iz bırakarak, dünya lezzetlerinin türlü zevk ve safası ile pek tatlı ömür geçirdi.

Meclislerinde misli bulunmaz nedimler, büyük şairler, âlimler, filozoflar, üstat musikişinaslar, en hünerli sazendeler, hilkat harikası hanendeler toplandı. Sanatın ve ilmin âlicenab hamisi oldu. Zamanında ilim ve edebiyat ve bilhassa musiki en yüksek mertebeye ulaştı. Bir güzel beyit, bir ruh okşayan nağme, bir düşündüren söz için binlerce altın, kıymetli atlar, peripeyker cariyeler, Yusuf misali köleler ihsan ederdi.

Bu servet, ihtişam ve bahtiyarlık içinde şaşırmadı, hükümdarlık sanatının asli vazifelerini ihmal etmedi; taşıdığı "emirü'l-mü'minin" unvanını incitmedi; İslam akidelerine tazim ve ihtiramda herkese örnek oldu. Sadakaları ile tebaası arasında fakir kalmadı.

Ve nihayet insandı, kusurları ve günahları da oldu.

Size, Bağdat halifelerinden Abbasilerin en büyüğü Harun El Reşid'in hayat kitabını açıyorum. Bu kitap ne tarih ne de romandır. Fıkralar, hatıralar ve hikâyelerle zamanımızdan bin yüz sene önce yaşamış bir büyük adamın hayat panoramasıdır.

R. E. Koçu

Geyik avı

Rubai Ömer Hayyam'ındır:

Yeryüzünden Zühal yıldızının bulunduğu yere kadar
kâinatın bütün müşkül meselelerini hallettim
Her türlü hile ve hud'a tuzağından kaçındım, kurtuldum
Her düğümü çözdüm, yalnız ölüm denilen meselenin
düğümünü çözemedim.

Harun El Reşid'e bir cihan imparatorluğunun saltanat tahtı yolunu hiç beklenmeyen iki ölüm açtı; babası Emirü'l-mü'minin El Mehdi ile büyük kardeşi Emirü'l-mü'minin El Hadi bir yıl ara ile öldüler; biri henüz kırk üç, öbürü de henüz yirmi beş yaşında idi.

Ebu Abdullah Muhammed El Mehdi uzun boylu, buğday benizli, saçlı sakalı kızıla çalar sarı, siması gayetle sevimli bir genç adamdı. Dikkatle pek zarifane giyinir, zarafetini de herkese karşı nezaketi ile süslerdi. Bütün müverrihler onun için: "Ahlak-ı hamide sahibiydi" diyor.

On üç sene süren hilafet ve saltanatında adaleti korur, ibadette kusursuz, cömert, mürüvvetli hükümdar olmuştu. Hususi hayatında çılgın bir av meraklısı idi; avlanmak için de Basra yolunda Ravz Kasrı'na giderdi.

Ravz, İran mimarisi tarzında yapılmış bir dağ kâşânesiydi. Dicle nehrini uzakta, ayak altında görürdü. Etrafını saran billur gibi

kaynaklar ve geri tepelere doğru uzanan çağlayanlı dereler vardı.

Mehdi Ravz Kasrı'na ekseriya bütün ailesi efradı ile gider ve her gidişinde en az bir buçuk, iki ay kalırdı. Emirü'l-mü'minin bu av kasrına son gidişinde bir gün öğle uykusunda bir rüya gördü, bir adam kasrın kapısını açmış ve yüksek sesle bir beyit okumuştı:

Bu kasır yakında harap ve içindeki helak olsa gerek.

Bu kasırdaki içip eğlenen sultan taş ve toprak kalsa gerek...

Gözlerini açan halife bunun rüya olduğunu fark edememişti. Sesin aksi hâlâ kulaklarında idi, kapısının önünde bekleyen kölelerini çağırdı:

"Şiiri kim okudu?.." diye sordu.

"Bizden başka burada kimse yok efendimiz... Şiir okuyan yok efendimiz..."

"Şu beyti okudular..."

Halife hâlâ kulaklarında akislenen beyti okudu.

"Şimdi sizden işitiyoruz efendimiz..."

Mehdi o zaman bir sedire çöker gibi oturmuş ve başını avuçları içine alarak ağlamıştı:

"Bu bana gaipden bir tembihtir, ölüm çok yakınımda..." demişti.

Bu rüyadan birkaç gün sonra Emirü'l-mü'minin Muhammed El Mehdi'nin ölümü hicretin 169. yılı zilhiccesinin altıncı perşembe günü akşamıdır, miladi takvimde 9 Haziran 786 tarihine rastlar.

Ölümünde büyük oğlu ve veliahdı Musa El Hadi Taberistan'da bulunuyordu, asi bir meliki, beyi tedibe gönderilmişti. İkinci oğlu Harun El Reşid yanında idi. Başvezir Yahya bin Halid Bermeki de halife ile birlikte Ravz Kasrı'na gelmişti. Taht şehri Bağdat'ın muhafazası vezirlerden Rebî'ye bırakılmıştı.

Mehdi'nin vezirlerinden çok okumuş âlim bir zat olan Vâzih, El Mehdi'yi evladı gibi severdi, cesedinin üzerine kapanarak saçını sakalını yola yola ağlamıştı:

“Ne idi ava karşı bu hırsın ya Mehdi!..” demişti, “insan neye haris ise, daima neyin peşinde ise onun yolunda helak olur!.. Sen de nihayet av yolunda helak oldun!..”

El Mehdi'nin naaşını Bağdat'a götürmediler. Harun El Reşid:

“Ravz'ın önünde bir ceviz ağacı vardır, babam o ağacı pek severdi, onun altına defnedelim...” dedi.

El Mehdi'nin namazını da oğlu Reşid kıldırdı ve genç yaşında ölen o büyük hükümdarı sevdiği ceviz ağacının dalları altına gömdüler.

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Zehirli armut hikâyesi

Başvezir Yahya Bermeki ile oğulları Başvezir Cafer Bermeki ve Vezir Fadıl Bermeki'nin muhteşem hayatını çekemeyenler pek çoktu, bunların içinden öyleleri çıkmıştır ki Bermekileri türlü çirkinliklerle, suçlarla lekelemek için en şeni iftira ve tezvirlerle uğraşırken onların zehir kullanan birtakım katiller olduklarını söylemekten bile çekinmemişlerdir. Yıllarca sonra El Mehdi'nin ölümü için de böyle bir zehir hikâyesi uydurulmuştı.

El Mehdi avda ölmemişti. Yahya Bermeki'nin kendisine hediye ettiği Hasna adında bir cariye tarafından zehirlenmişti. Daha sonraları bu zehir hikâyesine inananlar, soğuk ve kirli suikastın yerine bir kadın kıskançlığı koyarak hikâyeyi azıcık yumuşatmışlardı.

Hasna peri gibi güzel bir Gürcü kıızıydı. El Mehdi onu bütün cariyelerinden üstün tutardı. Halife onun şanında yazdığı bir şiirde iştियakını şöyle ifade etmişti:

Cihan halkı kullarım iken sana kul oldum
Elimi ayağımı kessen şâd olurum
Dudaklarını gördüm, susuzluğumu duydum
Acaba emmek nasib olur mu, birkaç yudum.

Fakat El Mehdi bir cihan imparatoruydu. Başı yüksek yer idi, rüzgâr eksik olmazdı. Bir gün gözüne ve gönlüne bir başka ca-

riye hâkim oldu, saçları menekşe kokulu, dudakları daha ateşli, cıvesi daha üstün, teni fildişi renginde “Kevkeb-i Gülgûn” adında bir kızı sevdi ve Hasna’yı bir zaman için ihmal etti. Gürcü kızı rakibesini kıskandı ve Kevkeb’i zehirlemeye karar verdi. Hizmetkârlarından bir kıza bir tabak armut vererek Kevkeb’e gönderdi. Armutları götüren kız onların zehirli olduklarını bilmiyordu. El Mehdi Ravz Kasrı’nın bahçesinde bir yasemin çardağı altında oturuyordu, kızı gördü ve seslendi:

“O armutları nereye götürüyorsun?”

“Kevkeb’e götürüyorum efendimiz, Hasna gönderdi...”

“Buraya bırak, ben yiyeceğim, Hasna da memnun olur.”

Kız tabağı halifenin önüne bırakıp döndü, kendisini heyecanla bekleyen Hasna sordu:

“Verdin mi?”

“Çardakta Emirü’l-mü’minin efendimiz oturuyordu, buraya bırak...”

Kız sözünü tamamlayamadı. Hasna deli gibi fırladı, fakat El Mehdi’nin son demine bile yetişemedi. Müthiş zehir tesirini yıldırım sürati ile göstermişti. Halife ne yapacağını şaşırılmış genç bir bahçıvanın kucağında cansız yatıyordu.

Biraz sonra Ravz Kasrı feryâd ü figan içinde kaldı. Hasna’nın saçlarını bileğine dolayan Yahya Bermeki, Gürcü kızını cellada kendi eliyle teslim etti.

Bu zehir hikâyesi üzerine Bermekilerin düşmanları Hasna’nın Mehdi’yi zehirli armutla öldürdüğünü kabul ederler, fakat cinayetin bir hata eseri değil, kasıt olduğunu söylerler, Hasna Yahya Bermeki’nin oyuncağıdır ve halifeyi onun emriyle zehirlemiştir, sonra da Yahya onu hemen cellada vermiştir zira Hasna’nın konuşmadan ölmesi lazımdır.

Harun El Reşid’in kapıcıbaşılarından ve mahremi olmuş en yakın adamlarından Nazir, Mehdi’nin ölümü günü Ravz Kasrı’nda, hatta Harun’un yanında bulunuyordu, yıllarca sonra

hatıralarını anlatırken, zehirli armuttan bahsetmiyor, fakat Yahya Bermekî'nin "Hasna'nın saçlarını bileğine dolama" sahnesini, Bermekilerin düşmanlarının tamamen aksi bir şekilde anlatıyor:

"Emirü'l-mü'minin El Mehdi'nin beklenmedik ölümü hepimizi şaşırttı. Efendim ve velinimetim Harun El Reşid'e haber verildiği zaman yanında idim. Huzurunda Behlûl vardı. Halkın divane dediği bu adam aslında dünya nimetlerine karşı nefis gözlerini oymuş bir hakîm (filozof) idi, efendim kendisini pek severdi, hep severdik. Bir sofraya başında idik ve Benî Tay vahalarından gelmiş beyaz hurma yiyorduk. Oturduğumuz yerden bahçedeki büyük mermer havuz görünüyordu. O tarafa dikkatle bakan efendim:

'Nazir! Bir şeyler oluyor!' dedi.

Baktığı tarafa baktım. İki bahçıvan koşarak geliyordu. Efendimin içoğlanlarından ikisi yollarını kestiler. Adamlar heyecanlı heyecanlı bir şeyler söylediler. Sonra dördü birden bulunduğu tarafa koşmaya başladılar. Kulak kesilmiştik, divanhane-nin perdesi açıldı. İçeriye efendimin Berberi gulâmı ve gayetle mahremi Tâir girdi, oğlanın gözleri bir tuhaf bakardı. Efendim Harun El Reşid:

'Ne vardır?' diye sordu.

Tâir söylemekte tereddüt etti. Harun El Reşid ayağa kalktı, ben de kalktım. Tâir hemen diz çökerek ve dili tökezlenerek:

'Efendimiz... Emirü'l-mü'minin vefat etti...' dedi."

***Reşad Ekrem'in
dilinde tarih
gerçek hayattan
daha canlı,
daha güzel,
daha büyüü...***

**“Size, Bağdat halifelerinden
Abbasilerin en büyüğü
Harun El Reşid’in hayat
kitabını açıyorum. Bu kitap
ne tarih ne de romandır.
Fıkralar, hatıralar ve
hikâyelerle zamanımızdan
bin yüz sene önce yaşamış
bir büyük adamın hayat
panoramasıdır.”**

Harun Reşid dönemi, İslam tarihinde Bağdat halkının bolluk ve zenginlik içinde yaşadığı, halifenin sarayının kapılarını âlimler ve sanatçılara açtığı, vezirlik görevinde bulunan Bermeki ailesinin de sayesinde devletin iyi idare edildiği bir altın çağ olarak anılagelir. Harun Reşid, Bizans’a düzenlediği seferler, Batı’nın imparatoru Charlemagne’e gönderdiği hediyeler ile Batı kaynaklarında da boy gösteren bir hükümdardır.

Reşad Ekrem Koçu *Tercüman* gazetesinde yüz altı bölüm olarak tefrika ettiği eserinde, Harun Reşid’in saray hayatını ve kişiliğini merkezde tutarak dönemin görkemli bir portresini çiziyor. Saray halkının ve devlet erkânının hikâyeleriyle beslenip ustaca anlatılmış, renkli bir “hayat panoraması” sunuyor okurlara...

QR kodu okutunuz

Dijital fiyat etiketi

ISBN 978-625-8593-78-5

Sertifika no: 44919

9 786258 593785

**Doğan
Kitap**